

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יב, תשכ"א

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מפני... — מפני ד' דברים הזקנה קופצת על האדם...
 מפני אשה רעה (תנחומא, חיי שרה).
 נוח לו... — מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות
 שעה אחת רשע (עדויות פ"ה).
 נטפל... — הוי זנב לאריות (אבות פ"ד).
 כזנב הלטאה (חולין כא).
 נעשה... — עשו את העיקר טפל ואת טפל עיקר (תנחומא,
 מטות).
 עשה... — עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות (שבת קיח).
 קלה... — כלה כמות שהיא (כתובות טז).
 רב... — רעב בעיר פזר רגליך (ב"ק ס).
 שוטה — בכור שוטה (ב"ב קכו).
 שלא לבייש — שלא לבייש את מי שאין לו (תענית כו).

יחזקאל קוטשר

„איר ע“

בטור הלשון, „הארץ“, 23.12.1960, דן ד"ר מ' גושן-
 גוטשטיין ברשימתו „דרך עראי“, בין השאר, אף בבניין,
 שבו משמש השורש הזה בעברית. הוא אומר: „הכתיב
 אירע אינו אלא שמירת כתיב חז"לי, שבו יוצגה לעתים
 תנועה חטופה במעמד זה על ידי יו"ד. הכתיב אירע
 מייצג את צורת הקל הארמית ארע — האל"ף כאלו בחטף
 סגול (!) והעתיד הוא: יארע בקל, והמקור לארע — הכול
 בבניין קל“.

מאחר שהקורא עשוי להסיק מן הדברים האלה הלכה למעשה, מן הדין לברר כאן כמה פרטים בסוגיה זו.

א. עד עכשיו לא מצאנו כל שורש משולש בלשון חז"ל, גם אם מוצאו מן הארמית, שיהא מנוקד „במעמד זה“ על דרך הארמית, ולא על דרך העברית. נמצא, כי אין כאן מקום לתנועת חטף (וחטף סגול!!), שתצויין על ידי היר"ד.

ב. בעל הטור לא טרח, כנראה, לבדוק את המשניות המנוקדות, כגון כ"י קאופמן וכ"י פארמה. אלה מנקדים „אִירע“ בתור פיעל (ואילו בצורת העתיד משמשים שני הבניינים). מה טעם נבוא לפסול מסורת ניקוד זו? (וכך מנוקדות לפי מיטב ידיעתי כל מהדורות המשניות המנוקדות).

ג. דומה, כי לידי סברתו, שיש כאן „צורת הקל הארמית, הגיע ד"ר גושן על יסוד הסורית. אך גם דעה זו תמוהה במקצת. אמנם נכון, שורש זה משמש בסורית, דרך משל, בבנין קל. אך בארמית של תרגום אונקלוס (ראה מילונים) משמש הוא בבנין „פִּעַל“ (= פיעל העברי). ובכן אין כל מניעה מלהניח, כי לשון חז"ל קלטה אותו מן הניב הזה (או מדומה לו), וממילא אין צורך לפסול את מסורת הלשון שלנו, ואין צורך להניח, כי מנקדי המשניות שלנו, כמאוחרות כקדומות (וביניהן אף הניקוד הבבלי, משנה ברכות ד, ב) נשתבשו.

ד. וראיה אחרונה: כידוע, מצינו בלשון חז"ל את השם מאורע. שם זה כמובן אינו אלא צורת הבינוני של פִּעַל, המקבילה לצורה „מֵאָרַע“ בארמית, המשמשת בתרגום אונקלוס כבינוני הסביל של פִּעַל הארמי (= פעל עברי). שם

זה מוכיח אפוא, כי אף בלשון חז"ל שימש השורש האקטיבי בבניין פיעל. (ושמא בעתיד בלבד גם בבניין "קל", ואכמ"ל.) מן האמור עד כאן ברור, שאין צורך לשנות בזה מן המקובל בלשוננו המדוברת: ארע, בפיעל.

מרדכי לבנון

„הוצא להורג“

„אפרים כאשר ראיתי לצור שתולה בנוה ואפרים להוציא אל הַרְג בניו“ (הושע ט, יג) — זהו אחד מאותם המקראות, אשר בצורתם שבידינו קשה מאוד לעמוד על פשוטם. אתה עומד לפני צירוף מלים או צירופי מלים תמוהים ומשונים, אשר אין להם אח ורע בכל רחבי המקרא. ואף אם תפנה אל המפרשים, אם ישנים ואם חדשים, אם משלנו ואם משלהם, הרי, כרגיל במקרים כאלה, לא יוכלו „לרוות את צימאונך“.

אלא שעל אף העובדה המצערת הזאת מצאו סופרי „לשון עבר“ בדור ההשכלה (שהמליצה המקראית, ורק היא, „באשר היא שם“, הייתה נר לרגלם) לטוב לפנייהם לעקור את הביטוי „להוציא אל הַרְג בניו“ ממשבצתו ולהעלותו לדרגת מטבע לשון עובר לסוחר, כשר וטוב לצורכי יום יום (בדומה למליצה הידועה „מִשְׁחָר טל ילדותו“ על סמך הפסוק, אף הוא מהקשים והסתומים ביותר, בתהילים קי, ג).

וכך אנו קוראים ושומעים לפעמים קרובות מאוד —